

O‘LMAS UMARBEOVNING “ODAM BO‘LISH QIYIN” ROMANIDA INSON MA’NAVIYATI VA AXLOQIY QADRIYATLAR TALQINI

Hamroqulova Sevara Hamza qizi

Navoiy Davlat Universiteti Tillar fakulteti

“O‘zbek tili va adabiyot” ta’lim yo‘nalishi 1- kurs 1-A guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20551840>

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘lmas Umarbekovning “Odam bo‘lish qiyin” romani g‘oyaviy-badiiy jihatdan tahlil qilinadi. Asarda insoniylik, ma’naviyat, vijdon, axloqiy tanlov va jamiyat bilan shaxs munosabatlari masalalari yoritilgan. Muallif qahramonlar taqdiri orqali komil inson tarbiyasi, yoshlar ma’naviy dunyosi hamda hayotiy sinovlarning inson ruhiyatiga ta’sirini ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida asarning badiiy xususiyatlari, obrazlar tizimi va tarbiyaviy ahamiyati o‘rganildi.

Kalit so‘zlar: insoniylik, ma’naviyat, axloq, obraz, tarbiya, roman, badiiy tahlil, komil inson.

Abstract

This article analyzes the novel “It’s Hard to Be a Human” by Olmas Umarbekov from an ideological and artistic perspective. The work covers issues of humanity, spirituality, conscience, moral choice, and the relationship between a person and society. Through the fate of the characters, the author shows the upbringing of a perfect person, the spiritual world of youth, and the impact of life’s trials on the human psyche. During the research, the artistic features of the work, the system of images, and the educational significance were studied.

Keywords: humanity, spirituality, morality, image, education, novel, artistic analysis, perfect person.

O‘zbek adabiyotida inson ruhiyati, ma’naviy kamolot va axloqiy qadriyatlarni yoritishga bag‘ishlangan asarlar muhim o‘rin tutadi. Ana shunday asarlardan biri O‘lmas Umarbekovning “Odam bo‘lish qiyin” romanidir. Mazkur roman yozuvchining ilk yirik asarlaridan biri bo‘lib, unda yoshlar hayoti, **insoniy** munosabatlar va jamiyatdagi axloqiy muammolar keng tasvirlangan. Asar ilk bor 1969-yilda yaratilgan bo‘lib, keyinchalik bir necha marta qayta nashr etilgan.

Roman nomining o‘ziyoq asarning asosiy g‘oyasini ifodalaydi. Muallif insonning oddiy yashashi emas, balki haqiqiy odam bo‘lib yashashi qanchalik murakkab ekanligini ko‘rsatishga intiladi. Asarda halollik, vijdon, mehr-oqibat, ota-onaga hurmat va jamiyat oldidagi mas’uliyat kabi masalalar markaziy o‘rin egallaydi.

Bugungi kunda yoshlarning **ma’naviy** tarbiyasi masalasi dolzarb bo‘lib qolayotganligi sababli mazkur asarni ilmiy jihatdan o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Maqolani tayyorlash jarayonida quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

Badiiy tahlil metodi;

Tavsifiy metod;

Qiyosiy tahlil metodi;

Obrazlar tizimini o‘rganish usuli;

Adabiy-estetik yondashuv.

Mazkur metodlar orqali romanning g‘oyaviy mazmuni, qahramonlar xarakteri va muallifning badiiy mahorati tahlil qilindi.

Insoniylik g‘oyasining ustuvorligi

Roman markazida insonning ma’naviy kamoloti masalasi turadi. Muallif inson hayotidagi eng katta boylik moddiy manfaat emas, balki odamiylik ekanligini ta’kidlaydi. Asardagi voqealar va qahramonlar taqdiri orqali insoniy fazilatlarining qadri ochib beriladi.

Yoshlar hayoti va ma’naviy izlanishlar

Asarda yosh avlodning orzu-intilishlari, hayotdagi o’rni va ichki kechinmalari tasvirlangan. Yosh qahramonlar turli sinovlar orqali hayotning murakkab haqiqatlarini anglay boshlaydilar. Roman yoshlarning ma’naviy-**axloqiy** iztiroblarini real hayotiy voqealar orqali ochib beradi.

Obrazlar tizimining hayotiyliigi

Asardagi Abdulla, Gulchehra, Hojar buvi, Obid aka va Yusuf aka kabi obrazlar o’zining tabiiyligi va hayotiyliigi bilan ajralib turadi. Ularning har biri muayyan ma’naviy g’oyani ifodalashga xizmat qiladi. Ayniqsa Abdulla obrazi orqali yosh insonning shakllanish jarayoni tasvirlangan.

Axloqiy qadriyatlarining yoritilishi

Roman davomida halollik, sadoqat, vijdon va mehnatsevarlik kabi fazilatlar ulug’lanadi. Muallif insonning haqiqiy qadri uning boyligi yoki mansabi bilan emas, balki ma’naviy olami bilan belgilanishini ko’rsatadi.

Badiiy uslubning soddaligi

Asarning tili sodda va ravon bo’lib, voqealar hayotiyliigi bilan ajralib turadi. Shu jihat roman ta’sirchanligini kuchaytirgan. Tadqiqotchilar ham asarning soddaligi va hayotiyliigi uning muhim badiiy xususiyatlaridan biri ekanligini ta’kidlaydilar.

“Odam bo’lish qiyin” romani o’zbek adabiyotida inson ma’naviyati va axloqiy qadriyatlarni yoritgan muhim asarlardan biri hisoblanadi. Asarda ko’tarilgan muammolar bugungi kunda ham o’z dolzarbligini saqlab qolgan.

Tadqiqotchilar romanda jamiyat va shaxs o’rtasidagi murakkab munosabatlar, insonning hayotiy tanlovlari va ma’naviy kurashlari chuqur aks ettirilganligini qayd etadilar. Asarda yoshlarning ma’naviy dunyosi, sof muhabbat, sadoqat va xiyonat kabi masalalar ham badiiy talqin etilgan.

Roman nafaqat badiiy asar, balki **tarbiyaviy** ahamiyatga ega ma’naviy manba hamdir. Muallif o’quvchini ezgulikka, halollikka va vijdonli yashashga chorlaydi. Shu sababli asar bugungi yoshlar tarbiyasida ham muhim o’rin tutadi.

Xulosa qilib aytganda, O’lmas Umarbekovning “Odam bo’lish qiyin” romani inson ma’naviyati va axloqiy qadriyatlarni yoritishga bag’ishlangan muhim asarlardan biridir. Asarda insoniylik, halollik, vijdon, mehnatsevarlik va mehr-oqibat kabi fazilatlar ulug’langan.

Roman qahramonlari orqali muallif komil inson tarbiyasi masalasini badiiy jihatdan yoritib bergan. Asarning hayotiyliigi, sodda uslubi va chuqur falsafiy mazmuni uni o’zbek adabiyotining eng muhim asarlaridan biriga aylantirgan. Bugungi kunda ham roman yoshlarni ma’naviy barkamollikka undovchi asar sifatida ahamiyatini yo’qotmagan.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O’lmas Umarbekov. Odam bo’lish qiyin. – Toshkent: G’afur G’ulom nomidagi nashriyot, 2019.
2. Karimov N. XX asr o’zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O’qituvchi, 2010.
3. Qo’shjonov M. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2006.
4. Solijonov Y. O’zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Universitet, 2015.
5. “O’lmas Umarbekovning “Odam bo’lish qiyin” romani” mavzusidagi ilmiy maqolalar.